

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

"RECURSUL ÎN PROCESUL CIVIL ROMÂN"

Cuvinte cheie: recurs, noul Cod de Procedură civilă, motivele recursului, filtrarea recursului, soluțiile legale.

În decursul timpului Codul de procedură civilă din 1865 a suferit multe completări și modificări. Aceste schimbări au fost determinate de unele imperfecțiuni ale acestuia, de dificultățile ivite în aplicarea lui, de creșterea numărului de procese, complexitatea lor, prin problemele de drept și de fapt pe care le ridicau, pronunțarea unui număr mare de hotărâri nelegale și netemeinice, precum și de ritmul lent de soluționare al proceselor.

Codul de procedură civilă consacră regula unicității căii de atac și ordinea exercitării căilor de atac, propunându-și structurarea unui sistem coerent al căilor de atac, menit să asigure deopotrivă desfășurarea cu celeritate a procesului civil, dar și unitatea jurisprudenței și corecta aplicare a legii.

În ceea ce privește recursul, competența soluționării acestuia revine Înaltei Curții de Casație și Justiție. Aceasta va examina conformitatea hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, asigurându-se în acest fel o practică judiciară uniformă la nivelul întregii țări. Din cauza unor motive legate de baza materială și umană, sunt numeroase categorii de hotărâri care nu ajung în fața instanței de recurs, ci se opresc în fața instanțelor de apel (art. 483 Noul Cod de procedură civilă). S-a introdus recursul incident și recursul provocat, iar pregătirea dosarului pentru judecata în recurs se face, cu adaptările necesare, ca și în cazul apelului. A fost reintrodusă procedura de filtrare a recursurilor, îmbunătățită față de încercarea realizată prin

O.U.G. nr. 58/2003. A fost înlăturată posibilitatea modificării hotărârii în caz de admitere a recursului și s-a revenit la soluția din 1993, păstrându-se numai soluția casării.

Toate aceste modificări aduse în legislația actuală ca și greutatea inerente ce au apărut și vor apărea în practica judiciară constituie baza acestei analize, a acestui proiect propus spre a fi susținut ca teză de doctorat. Adoptarea Noului Cod de procedură civilă trebuie să reprezinte o mare reformă în materie procesuală, iar o atare perspectivă este încă reală, întrucât el conține, fără îndoială, multe reglementări progresiste și eficiente (Prof. Dr. Ioan Leș, *Tratat de drept procesual civil. Supliment gratuit (Modificările și completările aduse actualului Cod de procedură civilă prin legea pentru accelerarea proceselor nr. 202/2010 „Mica Reformă”*), Ediția 5, Editura C.H. Beck, București, 2010, p. 4).

Prevederile referitoare la recurs în Codul de Procedură Civilă vin să soluționeze unele controverse și lacune din legislația actuală și aduc elemente de noutate ale regulilor specifice căii de atac analizate, multe dintre aceste aspecte formând demult obiectul unor propuneri de *lege ferenda*.

Odată cu adoptarea noului Cod de Procedură Civilă recursul este supus unor noi ajustări menite să aducă unele corective la neajunsurile din legislația în vigoare. În legătură cu adoptarea unui nou Cod de procedură civilă, Prof. Dr. Ioan Leș spunea: „*Adoptarea unui nou Cod de procedură civilă este o operă necesară, așteptată de decenii de lumea juridică din țara noastră, reprezentând un progres incontestabil din punct de vedere legislativ*” (Prof. Dr. Ioan Leș, *Spre un mare Cod de procedură civilă?*, în „Curierul Judiciar”, nr. 11/2009, pp. 603-605). De asemenea, prin eliminarea restricțiilor existente în prezent în materia obiectului cererii de apel s-a restrâns sfera de acțiune a recursului, acesta ajungând astfel la adevăratul său

statut de cale extraordinară de atac, nu doar prin situarea sa în cuprinsul noului Cod de procedură civilă și prin caracteristicile și efectele sale, ci și prin obiectul său.

Prin realizarea unei analize comparative cu celelalte sisteme juridice din Europa se poate contura o perspectivă amplă asupra dreptului comparat. Procedura de filtrare a recursurilor prevăzută în legislația altor țări europene - Franța, Germania, Suedia - va completa înțelegerea și analiza juridică efectuată asupra temei propuse ca teză de doctorat. Această abordare comparativă a subiectului, cu exemple din practica judiciară națională și internațională, se poate astfel constitui într-un mod complet și structurat de analiză și înțelegere atât pentru specialiștii în drept procesul civil român, dar și pentru partenerii străini din țările menționate.

Schimbările aduse de noul Cod de procedură civilă, ca și dorința de a realiza o analiză comparativă asupra instituției recursului în alte legislații europene, m-au determinat să încerc elaborarea unui studiu complex și actual. Consider că complexitatea și noutatea cercetării propuse, așa cum reiese aceasta și din studiul comparativ, se constituie într-un argument viabil pentru elaborarea acestei teze de doctorat.

În cadrul noului Cod de procedură civilă, obiectul recursului cunoaște o reglementare mai amplă. Odată cu aceasta crește și numărul hotărârilor care nu pot fi atacate cu recurs. Pe de altă parte, o noutate în materia recursului și totodată o soluționare a unor controverse din doctrină și din practica judiciară o reprezintă posibilitatea de atacare a încheierilor pronunțate de instanța de recurs. Astfel, de exemplu, în materia suspendării hotărârii atacate, încheierea pronunțată de instanța de recurs poate fi atacată cu recurs în mod separat, în termen de 5 zile de la pronunțare (art. 478 alin. 5 Codul de procedură civilă). Rejudecarea în acest caz se va face de un alt

complet al instanței de recurs stabilit în mod aleatoriu, în cel mult 10 zile de la înregistrarea cererii de recurs, fără a se parcurge procedura filtrului (art. 478 alin. 6).

Codul de procedură civilă reintroduce în legislația noastră procedura de filtrare a recursurilor de competența instanței supreme. De altfel, Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 58/2003 reglementase o veritabilă procedură de filtrare a recursurilor, adică o soluție novatoare care impunea parcurgerea unei proceduri privitoare la admisibilitatea în principiu a recursului, instituție care, dacă ar fi fost păstrată în legislația noastră procesuală, putea contribui la degrevarea instanței supreme de o serie de recursuri ce nu corespundeau unor exigențe, în special, de ordin formal.

În cadrul acestei proceduri se constată reînvierea și detalierea unor mai vechi prevederi (ulterior abrogate – dispariție regretată de doctrină) privind întocmirea unui raport asupra recursului. Acest raport va verifica dacă recursul îndeplinește cerințele de formă prevăzute sub sancțiunea nulității, dacă motivele invocate se încadrează în cele prevăzute de art. 482 din Codul de procedură civilă, dacă există motive de ordine publică ori dacă recursul este vădit nefondat. De asemenea, raportul va conține, atunci când este cazul, referiri la jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și poziția doctrinei în problemele de drept vizând dezlegarea dată prin hotărârea atacată.

Voi urmări filtrarea recursurilor potrivit legislației române, dar și filtrarea recursurilor prevăzută în legislația altor țări europene și anume procedura de filtrare a recursului în Franța, procedura de filtrare a recursului în Germania, procedura de filtrare a recursului în Suedia, încercând chiar o abordare comparativă a acestui subiect, cu exemple din practica judiciară.

În demersul întreprins m-am folosit de următoarele metode de cercetare: *analitic-juridică* (prin care tema proiectului va fi abordată și analizată sistematic), *metoda istorică* (bazată pe analiza cronologică), *metoda observației* (prin care voi accesa documente publice și voi culege informații de interes), *metoda comparativă* (prin care voi identifica și diferenția aspectele cercetate), *metoda logică de cercetare* (ce permite structurarea informațiilor obținute sub aspect logic, în vederea elaborării unor concluzii pertinente și eventual chiar propunerii unor soluții adecvate).

Pentru realizarea acestui studiu m-am folosit de monografiile publicate în România și în străinătate, de articolele din revistele de specialitate, de studiile și cercetările realizate și publicate, cu vizibil impact asupra temei. De asemenea, am accesat diversele biblioteci virtuale existente în acest moment pe Internet, ca și unele jurnale și reviste, care mi-au oferit informații valoroase asupra instituției recursului în Dreptul procesual civil român și în diverse sisteme juridice europene.

În prezentul studiu am folosit lucrările științifice elaborate de următorii specialiști români în studiul Dreptului procesual civil: Ion Leș, Ion Deleanu, Viorel Ciobanu, Sebastian Spinei, Nicolae Mănișuțiu, Ioan Bălan, Mihail Lohănel, Gheorghe Dobrican, Gabriel Boroș, Gheorghe Liviu Zidaru, Mircea Dușu etc. Analiza comparativă asupra vechiului și noului Cod de procedură civilă mi-a dat posibilitatea să observ evoluția dreptului procesual civil român, pe de-o parte, și să realizez un studiu care încearcă să completeze ceea ce s-a realizat până la momentul actual asupra căii de atac extraordinare, *a recursului în dreptul procesual civil*.

De asemenea, studierea unor lucrări științifice din literatura juridică străină, în special din Franța și Spania, precum: E. Garsonnet, Ch. Cézar-

Bru, Charles-Eugéne Camuzet, R. Morel, J. Vincent, S. Guinchard, A. Boudahrain etc., m-au ajutat să conturez un studiu comparativ și interesant.

Pornind de la prevederile Constituției României, prin dispozițiile art. 21 și art. 129, ca și de la prevederile art. 6, parag. 1, fraza 1 din Convenția europeană pentru drepturile omului și a libertăților fundamentale, ratificată de România din Legea nr. 30/1994, apelul și recursul au fost legiferate ca fiind căi de atac necesare pentru exercitarea actului de justiție.

În materie de căi de atac, Noul Cod de procedură civilă (NCPC) instituie reguli simple, în deplină concordanță cu majoritatea sistemelor de drept europene. Astfel, hotărârile judecătorești ale primei instanțe pot fi atacate prin apel, care devine o cale ordinară de atac. Apelul constituie al doilea grad de jurisdicție în fond, întrucât instanța de apel exercită, în limitele cererii de apel, un control complet al legalității și temeiniciei hotărârii apelate, având posibilitatea de a reface sau completa probatoriul administrat de prima instanță (art. 463 alin 1, art. 466). Ca urmare recursul devine o cale de atac extraordinară care, potrivit art. 470 alin 3 din NCPC, urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.

Articolul 470 din NCPC arată schimbarea de viziune a legiuitorului față de calea de atac, recursul. Scopul recursului nu este acela de rejudecare a fondului cauzei, ci de a verifica în ce măsură hotărârea judecătorească pronunțată în fond este conformă cu regulile de drept aplicabile. *„Reglementarea actuală a recursului, cale extraordinară de atac, are drept scop examinarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Acest examen de legalitate se realizează în condițiile legii de procedură și este atributul principal al Înaltei Curți de Casație și Justiție”*

(Dr. Gabriela Cristina Frențiu, Denisa-Livia Băldean, *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 741). Doctrina juridică apreciază că această calificare este numai parțial corectă, punct de vedere pe care îl susțin. Cu toate acestea, recursul păstrează caracterul unei căi de atac de reformare, nedevolutive și nesuspensive de executare.

În urma adoptării noului Cod de procedură civilă, este reintrodus recursul în casație, care exista în legislația interbelică. Denumit într-un alt mod, „*soluționarea recursului a fost concedată din nou în competența de drept comun a instanței supreme, spre a se asigura astfel o unitate de jurisprudență la nivelul întregului sistem judiciar*” (Ioan Leș, *Noul Cod de procedură civilă...*, p. 665.). Astfel, recursul intră în competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, care trebuie să asigure corecta aplicare a legii de către toate instanțele de pe teritoriul țării, păstrându-se unitatea jurisprudenței. În doctrina juridică recentă, „*recursul în casație este arhetipul căii de atac destinate a înlătura încălcarea legii, a desființa hotărârile nelegale și a asigura unitatea de jurisprudență*” (S. Spinei, *Recursul în procesul civil*, Editura Hamangiu, București, 2008, p. 287.).

În **primul capitol** al lucrării, intitulat *Scurt istoric al reglementării recursului în legislația românească*, am realizat o scurtă trecere în revistă a reglementării recursului în legislația noastră românească. Această prezentare istorică a reglementării recursului arată evoluția legislativă a acestei căi de atac, așa cum a fost oglindită în Codul de procedură civilă român.

Vechiul drept românesc, reglementat în vechile Pravile și legiuri românești, își are izvoarele în codicii și colecțiile de drept din dreptul roman și din dreptul bizantin. După constituirea statelor feudale românești și după unirea Țării Românești cu Moldova, la 29 ianuarie 1859, legislația

românească s-a modernizat, primind accente și influențe vest-europene. Astfel, Codul de procedură civilă din 1865, a fost elaborat după modelul Codului Cantonului Geneva din 1819 și a Codului de procedură civilă francez din 1806. Acest cod civil românesc constituia „*un progres față de reglementările locale existente*” (Prof. Dr. Viorel Mihai Ciobanu, *Editorial*, în „Curierul Juridic”, nr. 5/2009, Editura C. H. Beck, București, p. 243). În elaborarea sa au fost urmărite trei aspecte: simplitatea, rapiditatea și eficacitatea.

În ciuda faptului că adoptarea unui astfel de cod a reprezentat un real progres pentru sistemul juridic românesc, Codul nu a fost scutit de critici și modificări. Modificat, dar păstrând intacte marile instituții juridice, îndeosebi judecata în primă instanță și executarea silită, Codul de procedură civilă va fi înnoit în anul 2013, prin adoptarea unui nou Cod de procedură civilă, ce se dorește a rezolva greutățile și sincopelile vechiului cod.

Noul Cod de procedură civilă stabilește încă de la începutul său, cu titlu preliminar, domeniul de reglementare, principiile fundamentale și regulile de aplicare a legii de procedură civilă. În cadrul acestui Cod, în cartea a II-a se reglementează și aspectele referitoare la recurs, cale de atac extraordinară. Competența soluționării acestei căi revine, în principiu, Înaltei Curți de Casație și Justiție, „*care urmează să examineze conformitatea hotărârii atacate cu regulile de drept aplicate, asigurându-se în acest fel o practică juridică unitară la nivelul întregii țări*” (Prof. Dr. Viorel Mihai Ciobanu, *Editorial*, în „Curierul Juridic”, nr. 5/2009, Editura C. H. Beck, București, p. 244).

Curtea de Casație, așa cum aceasta a apărut în dreptul românesc, își are rădăcinile în organizarea casației franceze¹. Apărută încă din timpul primilor regi francezi, casația reglementa procedura de casare a hotărârilor nedrepte, cu greșeli, sau rostite cu vădită dușmănie politică sau inechitate.

În vechiul drept românesc cea mai înaltă instanță de judecată era Divanul domnesc. Acesta judeca hotărârile date de Divanul boierilor veliți². Divanul domnesc pronunța hotărâri cu caracter mai mult politic, fiindcă hotărârea dată putea fi modificată de același divan prezidat de un alt domn. Prin urmare Divanul domnesc nu era o instanță de casare. Nu se aplica principiul autorității lucrului judecat, întrucât hotărârea dată de divan nu se putea ataca în timpul domnitorului sub domnia căruia a fost pronunțată.

Începuturile Înaltei Curți de Casație și Justiție sunt legate de Convenția de la Paris (articolul 38), din 1858, care prevede înființarea unei astfel de instituții la Focșani, pentru ambele Principate Române. Proiectul Comisiei Centrale, după modelul belgian, prevedea înființarea a două secții: una civilă și alta criminală. În schimb, documentul întocmit de Comisia ad-hoc preconiza, după modelul francez, împărțirea pe trei secții: a reclamațiilor, civilă și criminală.

C. Bosianu a fost cel care a militat și a reușit să impună modelul francez, argumentând că proiectul Comisiei Centrale nu este întru totul viabil pentru sistemul juridic românesc.

Înființată prin legea din 24 ianuarie 1861, Curtea de Casație începe să funcționeze la București la 15 martie 1862. Odată cu înființarea Înaltei Curți

¹ A se vedea Dim. P. Vioreanu, procuror general, *Discurs cu ocazia deschiderii anului judecătoresc 1871-1872*, 16 august 1871, în „Buletinul Curții de Casație”, 1871, p. 156 și urm.; ***, *Dictionnaire de la culture juridique*, sub coordonarea lui D. Alland și St. Rials, PUF, Paris, 2003, pp. 313-317; ***, *Dictionnaire de la Justice*, sub coordonarea lui L. Cadet, PUF, Paris, 2004, pp. 260-266.

² Art. 319-330 din *Regulamentul Organic ale Munteniei* și art. 362-366 din *Regulamentul Organic al Moldovei*.

de Casație și Justiție erau desființate Înalta Curte de la București și Divanul domnesc din Iași. Cele două instanțe de fond și Suprema Curte luau locul celor patru instanțe de fond din ambele principate. Hotărârile trimise spre casare erau judecate de Înalta Curte. După casare, instanța de trimitere avea „*drept să reziste*” doctrinei Supremei Curți, iar Curtea de Casație judeca speța în Secțiunile Unite. Hotărârea luată era trimisă la instanță, iar aceasta trebuia să se conformeze.

Experiența dobândită pe parcursul anilor va conduce la schimbări în organizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție. Legea de organizare a Curții de Casație din 1861 va fi modificată ulterior printr-o serie de legi din anii 1910, 1921, 1925 și 1932, recursul fiind reglementat în aceste legi (adoptate succesiv și intitulate de *accelerare a judecăților*) până în anul 1948, când este introdus în Codul de procedură civilă.

Menirea Înaltei Curți de Casație era să caseze sau să anuleze hotărârile instanțelor de fond pentru încălcarea legii de fond sau de formă, pentru aplicarea greșită a legii sau pentru interpretarea necorespunzătoare a acesteia, pentru exces de putere.

Capitolul al II-lea al lucrării ("Reglementarea recursului în noul cod de procedură civilă. O privire comparativă") este dedicat prezentării generale a caracterelor recursului civil în vechiul și noul Cod de procedură civilă. Astfel, sunt prezentate principiile exercitării recursului, condițiile de fond și formă ale acestuia.

În contextul noului Cod de procedură civilă, recursul este definit ca fiind „*calea de atac prin intermediul căreia părțile sau Ministerul Public solicită, în condițiile și pentru motivele de nelegalitate limitativ determinate de lege, desființarea unei hotărâri judecătorești pronunțate în apel sau a altor hotărâri în cazurile prevăzute de lege*” (Prof. Dr. Ioan Leș, *Noul Cod*

de procedură civilă. Comentariu pe articole, Editura C. H. Beck, București, 2013, p. 664).

Dreptul de a apela la această cale de atac nu este garantat de Constituție sau de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Constituția prevede faptul că „*competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege*” (art. 126 alin. (2)). Prin aceasta legea fundamentală a statului român nu restrânge dreptul fiecărui cetățean de a-și exercita căile de atac, ci se referă la reglementarea condițiilor de folosire a acestora.

Așa cum reiese din definiție, recursul, în reglementarea noului Cod de procedură civilă, are următoarele caractere: este o cale de atac extraordinară, de reformare, nedevolutivă și nesuspensivă de executare.

Recursul este o cale de atac extraordinară întrucât obiectul acestuia îl reprezintă „*hotărârile date în apel, cele date, potrivit legii, fără drept de apel, precum și alte hotărâri în cazuri expres prevăzute de lege*” (art. 483 alin. (1) NCPC). Este o cale de reformare deoarece este soluționat de o instanță superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată. În acest fel această instanță superioară realizează controlul judiciar. Cale de atac nedevolutivă pentru că nu determină o nouă judecată asupra fondului. Cale de atac nesuspensivă de executare a hotărârii atacate. Fiind o cale de extraordinară de atac, iar această caracteristică este specifică căilor extraordinare de atac, recursul nu împiedică, nu blochează *ope legis*, asemenea apelului, hotărârile atacate. Cale de atac subsecventă, în sensul că recursul nu poate fi exercitat trecându-se peste apel.

Pentru exercitarea recursului, ca și pentru exercitarea oricărei căi de atac, sunt necesare îndeplinirea unor condiții. Constituie condiții de fond ale recursului obiectul recursului sau hotărârile susceptibile de recurs, subiectele

recursului – părțile, terții, procurorul, care pot exercita această cale de atac extraordinară, și termenul de recurs.

Obiectul recursului, așa cum este reglementat de NCPC, îl constituie *„hotărârile date în apel, cele date, potrivit legii, fără drept de apel, precum și alte hotărâri în cazuri expres prevăzute de lege”* (art. 483 alin. (1) NCPC). *„Nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. (a)-(i), în cele privind navigația civilă și activitatea din porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani de până la 500.000 lei inclusiv”* (art. 483 alin. (2) NCPC).

Noul Cod de procedură civilă supune recursul unor condiții ce privesc termenul în care poate fi exercitat. Asupra proceselor aflate pe rol în momentul intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă, legiuitorul a decis ca hotărârile pronunțate în primă instanță, în procesele începute după intrarea a NCPC, vor fi supuse numai apelului. Procesele începute înaintea datei de 15 februarie 2013 *„rămân supuse căilor de atac prevăzute de legea sub care a început procesul”* (art. 27 NCPC).

Sesizarea instanței de recurs se face printr-o cerere care va trebui să îndeplinească anumite mențiuni obligatorii. Asupra cererii de recurs legiuitorul a stabilit câteva mențiuni obligatorii ce trebuie îndeplinite (art. 486 alin. (1) NCPC).

În **capitolul al III-lea ("Motivele de recurs")** am prezentat motivele de recurs așa cum reies din vechiul și noul Cod de procedură civilă. Acest studiu comparativ între vechea și noua legislație, ca și referirile la alte sisteme juridice, dă posibilitatea înțelegerii superiorității noii reglementări față de cea veche. În acest sens, am considerat potrivit să prezint informații

despre felul cum motivele de recurs erau reglementate în: *Legea din 1861, Legea din 1912, Legea pentru Curtea de Casație și Justiție din 1925, Legea pentru Curtea de Casație și Justiție din 1939, Codul de procedură civilă din 1948, în vechiul Cod de procedură civilă și, nu în ultimul rând, în noul Cod de procedură civilă*. De asemenea, am prezentat motivele de recurs din *alte sisteme juridice - francez, din Maroc, algerian, tunisian, Luxemburg, italian, elvețian, spaniol, ecuadorian etc.*

Motivele de recurs desemnează „*ipotezele expres și limitativ prevăzute de lege pentru care se poate cere casarea ori modificarea hotărârii atacate*” (Ioan Bălan, *Motivele de recurs în procesul civil*, Editura Wolters Klower, București, 2007, p. 38). Astfel, nu orice greșeli de judecată sau nemulțumiri ale uneia dintre părți pot fi motive de recurs, ci numai acelea care corespund ipotezelor prevăzute expres de lege ca motive ale acestei căi de atac extraordinare.

Trăsăturile juridice ale motivelor de recurs sunt: caracterul legal, motivele de recurs fiind expres prevăzute de lege (art. 488 NCPC); sunt instituite prin dispoziții de procedură speciale, de strictă interpretare, care nu pot fi extinse prin analogie; vizează numai nelegalitatea hotărârii atacate; au ca efect casarea hotărârii atacate, în tot sau în parte.

Articolul 488 alin. (1) NCPC reglementează cele opt motive ale recursului. Efectul imediat al admiterii recursului îl reprezintă casarea hotărârii recurate. Astfel, admiterea recursului și casarea unei hotărâri se poate face dacă este întrunit unul dintre următoarele motive de nelegalitate:

1. *Când instanța nu a fost alcătuită potrivit dispozițiilor legale.*
2. *Dacă hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului sau de un alt complet de*

judecatã decãt cel stabilit aleatoriu pentru soluþionarea cauzei ori a cãrui compunere a fost schimbatã, cu încãlcarea legii.

3. Când hotãrârea a fost datã cu încãlcarea competenþei de ordine publicã a altei instanþe, invocatã în condiþiile legii.

4. Când instanþa a depãþit atribuþiile puterii judecãtoreþti.

5. Când, prin hotãrârea datã, instanþa a încãlcat regulile de procedurã a cãror nerespectare atrage sancþiunea nulitãþii.

6. Când hotãrârea nu cuprinde motivele pe care se întemeiazã sau când cuprinde motive contradictorii ori numai motive strãine de natura cauzei.

7. Când s-a încãlcat autoritatea de lucru judecat.

8. Când hotãrârea a fost datã cu încãlcarea sau aplicarea greþitã a normelor de drept material.

Capitolul al IV-lea ("Procedura de soluþionare a recursului") este consacrat analizei procedurii de filtrare, consacratã prin noua reglementare a Codului de procedurã civilã. Aceastã procedurã a filtrãrii are un scop dublu: pe de-o parte, respingerea recursurilor care nu îndeplinesc cerinþele de formã, inclusiv în cazul în care motivele de casare invocate þi dezvoltarea lor nu se încadreazã în cele prevãzute de lege; pe de altã parte, instituirea unei proceduri semnificative de soluþionare a recursurilor care sunt vãdit nefondate sau care ridicã doar probleme de drept ce nu sunt controversate.

Procedura de filtrare a recursurilor nu este o instituþie complet nouã pentru sistemul juridic românesc. Ea se bucurã de o anumitã tradiþie în sistemul *common law*, având adepþi în dreptul romano-germanic. Adoptarea acesteia este strãns legatã de utilitatea sau chiar raþiunea sa de a fi. Astfel, procedura de filtrare a recursurilor este reglementatã pentru prima datã prin

O.U.G. nr. 58/2003, încercând să înlăture supraaglomerarea Înaltei Curți de Casație și Justiție din România.

În condițiile adoptării noului Cod de procedură civilă filtrajul a fost legiferat, căutându-se o armonizare între legislația românească și legislația europeană. Introducerea procedurii de filtrare era necesară ca urmare a modificărilor apărute în domeniul competenței și al căilor de atac prin Legea nr. 219/2005 privind aprobarea O.U.G. nr. 138/2000 pentru modificarea Codului de procedură civilă, pentru eficientizarea activității de control judiciar la nivelul instanței europene.

Înainte de adoptarea noului Cod unii dintre specialiști s-au exprimat asupra instituirii a două mijloace cumulative pentru declararea recursului: instituirea unui plafon valoric minim sub care recursul nu poate fi declarat; asigurarea conformității procedurii filtrului ca dispozițiile constituționale referitoare la accesul liber la justiție, la dreptul la apărare și la caracterul echitabil al procedurii, reglementarea unei proceduri contradictorii, de preferință scrisă, care să dea posibilitatea tuturor părților să își exprime punctul de vedere cu privire la admisibilitatea recursului.

În comparație cu legislația românească, am încercat să prezint și modul cum alte sisteme juridice străine reglementează procedura de filtrare. Astfel, în legislația franceză, prin legea din 25 iunie 2001 legiuitorul francez a creat o procedură de filtrare a recursurilor. Conform art. 136-1 din Codul de organizare judiciară un complet restrâns de trei judecători ai unei secții a instanței supreme poate respinge recursurile „*inadmisibile sau nefondate pe un mijloc serios de casație*”.

În Germania, există o procedură de filtrare a recursurilor bazată numai pe criterii de ordin calitativ, iar nu și financiar. Un sistem de filtrare a

recursurilor asemănător celui german poate fi găsit în Austria și Spania. Soluții asemănătoare au promovat și țările scandinave.

În legătură cu judecata propriu-zisă a procesului civil, așa cum reiese din art. 494 și 495 NCPC, aceasta se desfășoară asemenea judecatei în primă instanță și în apel. Astfel, normele privitoare la administrarea probelor, la soluționarea excepțiilor, la întocmirea încheierilor de ședință, la redactarea și pronunțarea hotărârii, îndreptarea și lămurirea acesteia, la stabilirea obligației de plată a cheltuielilor de judecată sunt asemănătoare celor din prima instanță sau din apel.

Asemănător cu judecata în apel, în timpul recursului nu este posibilă schimbarea calității părților, a obiectului și cauzei cererii de chemare în judecată. Spre deosebire de acesta, însă, în recurs sunt admise actele de dispoziție ale părților, precum renunțarea la judecată, la drept, achiesarea, tranzacția sau pot deveni incidente instituții precum suspendarea judecării, perimarea.

Dacă instanța competentă să soluționeze recursul constată că hotărârea dată în apel este legală, prin analizarea motivelor de recurs invocate de recurent, dar și a motivelor de ordine publică ce ar putea fi invocate din oficiu, se va dispune respingerea recursului ca fiind nefondat.

Admiterea recursului de către instanța competentă determină modificarea sau casarea, în tot sau în parte a hotărârii atacate. Recursul este admis de instanță atunci când unul sau mai multe motive ale recursului sunt întemeiate, indiferent dacă acest motiv a fost invocat de partea recurentă sau a fost ridicat de instanță din oficiu, ca motiv de ordine publică.

Ultimul capitol al lucrării, **capitolul al V-lea ("Soluțiile instanței de recurs")**, este consacrat analizei soluțiilor adoptate de instanțele de recurs. Judecarea procesului are drept moment final pronunțarea unui hotărâri

judecătorești cu caracteristicile și efectele specifice. Și în cazul recursului, atât în vechiul Cod, cât și în noul Cod de procedură civilă, legiuitorul a prevăzut ca instanța de recurs să hotărască, emițând o soluție pentru cauza judecată.

După încheierea dezbaterilor contradictorii, instanța de recurs deliberează asupra motivelor invocate de părți sau ridicate din oficiu de ea (art. 306 alin. (2) VCPC). În urma deliberării, instanța se pronunță, așa cum prevede art. 312 VCPC, admitând, respingând, anulând sau constatând perimarea recursului. În același fel se poate pronunța instanța de recurs și în noul Cod de procedură civilă. Aceasta poate: admite, respinge, anula sau perima recursul (art. 496 alin. (1) NCPC).

Instanța de recurs poate dispune admiterea recursului, modificând sau casând hotărârea adoptată anterior, și atunci când a constatat că numai unul dintre motivele de recurs este întemeiat, indiferent că a fost invocat de partea recurentă sau ridicat de instanță din oficiu

În dreptul francez instanța de recurs este numai instanța supremă. De aceea, casarea se face întotdeauna cu trimitere la altă jurisdicție de același grad (*de même nature*) cu cea care a pronunțat hotărârea casată. Numai în instanțele din domeniile franceze, cauza va fi trimisă aceleiași instanțe, compuse din alți magistrați. În sistemul legislativ italian, art. 384 alin. (2) din Codul de procedură civilă, este prevăzut faptul că Curtea Supremă de Casație, atunci când admite recursul în casație, casează sentința și trimite cauza la altă instanță (alt judecător), care trebuie să se conformeze principiului de drept și celorlalte aspecte statuate de Curte sau decide asupra fondului. În Germania, ca excepție de la regula trimiterii cauzei spre rejudecare, în caz de trimitere a cererii de revizuire, instanța de revizuire, după anulare, va reține pricina atunci când anularea hotărârii atacate a avut

drept motiv încălcarea dreptului prin aplicarea greșită a legii la starea de fapt și cauza se află în stare de a fi judecată.

Adoptarea de către legislativul român a Noului Cod de procedură civilă a reprezentat pentru întreaga justiție românească un pas înainte. Reforma inițiată prin acest nou Cod trebuie să ducă *„la o mai bună administrare a justiției și la o predictibilitate și coerență mai mare a modului în care instanțele interpretează și aplică legea. Nu în ultimul rând, există premisele soluționării cauzelor într-un termen rezonabil, deziderat care, din fericire, poate fi atins nu doar (și nu atât) printr-o suprimare a căilor de atac, ci și printr-o reglementare mai rațională a acestora”* (Gheorghe Liviu Zidaru, *Noua reglementare a recursului în proiectul de lege privind Codul de procedură civilă*, în „Curierul judiciar”, nr. 10/2009 (Supliment), p. 32). Datorită acestui nou cod, ca și a celorlalte coduri adoptate de legislația română, se poate vorbi despre posibilitatea creării premiselor soluționării cauzelor într-un termen rezonabil. Într-adevăr, mai sunt etape de parcurs în cadrul acestui proces, dar s-au făcut pași decisivi.

Având în vedere adoptarea noului Cod de procedură civilă și a noutăților aduse de el în legislația românească, am dorit să realizez un studiu elaborat, cu privire comparativă între vechea legislație (în special vechiul Cod de procedură civilă) și noua legislație, pe de-o parte, dar și între legislația românească și cea internațională, asupra căii de atac extraordinare – recursul. În noul Cod de procedură civilă recursul este considerat a fi o cale extraordinară de atac (art. 470-487 NCPC). El păstrează unele dispoziții din vechiul Cod de procedură civilă (art. 299-316), dar aduce și noutăți și modificări substanțiale.

Încă de la anunțarea apariției unui proiect pentru un noul Cod de procedură civilă, specialiștii în domeniu au făcut aprecieri critice asupra lui,

evidențiind aspectele pozitive introduse prin nou cod, dar și minusuri posibile. Principalele noutăți fac referire la: limitarea obiectului recursului prin excluderea din categoria hotărârilor recurabile a hotărârilor pronunțate în anumite cauze [practic, nu sunt supuse recursului cererile prevăzute de art. 89 pct. 1, lit. a)-k), art. 90 pct. 1, lit. d) și e), precum și alte cereri evaluabile în bani de până la 500.000 lei inclusiv]; formularea și motivarea numai de către avocat sau, după caz, de către consilierul juridic (prevedere declarată ulterior neconstituțională de către Curtea Constituțională a României) - a se vedea Decizia nr. 462/2014 și Decizia nr. 485/2015 ale Curții Constituționale a României; condițiile și procedura de suspendare a executării hotărârii recurate; revizuirea și regândirea motivelor de casare și condiționarea admisibilității lor de faptul ca aceste motive să nu fi putut fi invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori, deși au fost invocate în termen, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor; introducerea procedurii filtrului la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție și revederea soluțiilor date în recurs, prin înlăturarea soluției modificării hotărârii atacate, în caz de admitere a recursului.

În prezentul studiu nu am încercat să prezint toate aceste aspecte, ci să surprind reglementarea recursului, cale de atac extraordinară, în noul Cod, în comparație cu vechea reglementare juridică din România, dar și cu alte sisteme de drept internațional. Toate aspectele reliefate pe parcursul lucrării prezintă recursul în procesul civil român, apreciind la justa valoare importanța acestei căi de atac extraordinare din legislația, practica și jurisprudența de specialitate.

Recursul civil reprezintă una dintre instituțiile procedurale, care pe parcursul timpului a cunoscut transformări și modificări. Dacă în vechiul de Cod de procedură civilă recursul era considerat a fi o cale de atac

extraordinară, comună, de reformare, nedevolitivă și nesuspensivă, alături de apel -, în noul Cod de procedură civilă recursul rămâne singura cale de atac extraordinară, ce poate fi exercitată de părți sau de Ministerul Public, în condițiile și pentru motivele de nelegalitate limitativ determinate de lege, pentru *„desființarea unei hotărâri judecătorești pronunțate în apel, fără drept de apel sau a altor hotărâri în cazurile prevăzute de lege”*.